

STRESZCZENIE

Ostatnio dużo mówi się o rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Wśród wielu pytań, na które należy odpowiedzieć, pojawia się kwestia, czy prezydent Rosji Władimir Putin i inni odpowiedzialni za wojnę poniosą jakiegokolwiek konsekwencje. Jedną z możliwości, o których mówią media głównego nurtu, jest ściganie ich przez Międzynarodowy Trybunał Karny (MTK). Jednak rozwiązanie to nie jest wolne od problemów, ponieważ Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego stosowany jest tylko wobec państw, które są jego częścią. Głównym zagadnieniem, które planuję zbadać w tej pracy badawczej, jest to, czy urzędnicy państwowi – tacy jak prezydenci, ministrowie, generałowie armii itd. – posiadają immunitet wobec jurysdykcji MTK w sytuacji, gdy są obywatelami państw, które nie są częścią rzeczzonego Trybunału.

Chociaż powyższy przypadek stanowi dobrą ilustrację tematu, moje badania nie skupiałyby się na jednej, ale na kilku sytuacjach, w których urzędnik państwowy musiałby stawić się przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym z powodu swoich nielegalnych czynów. Na przykład w 2005 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ zatwierdziła Rezolucję 1593, przyznając MTK uprawnienia do prowadzenia dochodzeń i sądenia osób odpowiedzialnych za przemoc w Sudanie, a w 2011 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ zatwierdziła Rezolucję 1970, przyznając MTK te same uprawnienia, ale tym razem w związku z sytuacją w Libii. W obu sytuacjach pojawiły się wątpliwości, co dokładnie stanie się z urzędnikami państwowymi, zwłaszcza gdyby wyjechali do innego państwa, które również nie jest częścią Międzynarodowego Trybunału Karnego.

Wątpliwości te wynikały z następującej sytuacji: państwa wchodzące w skład MTK (państwa członkowskie) przyjęły zasadę art. 27 § 2 jego Statutu. Artykuł ten mówi, że immunitet wobec jurysdykcji Trybunału nie istnieje, niezależnie od tego, czy jest to funkcjonariusz niższej, czy wysokiej rangi. Istnieje również inna zasada, w art. 98 § 1, stanowiąca, iż Trybunał nie może żądać od państwa trzeciego aresztowania oskarżonego i przekazania go Trybunałowi, jeżeli oznaczałoby to naruszenie immunitetu, jaki państwa są sobie winne (a taki immunitet rzeczywiście istnieje w większości przypadków). Jednym z rozwiązań tych wątpliwości byłoby uznanie, że art. 27 § 2 Statutu Rzymskiego obowiązuje wszystkie państwa, niezależnie od tego, czy są one członkami MTK, czy nie. Innymi słowy, brak immunitetu przed sądem międzynarodowym zostałby uznany za zasadę zwyczajowego prawa międzynarodowego. Na tej podstawie moje badania skupiłyby się na analizie tej kwestii.

Do tej pory kwestia ta była przedmiotem analizy wielu sądów krajowych i międzynarodowych, a także wielu autorów. Powodem tego jest fakt, iż w następstwie wyżej wymienionych sytuacji izby Międzynarodowego Trybunału Karnego musiały rozstrzygnąć podczas siedmiu różnych spraw, czy niektóre państwa słusznie nie aresztowały i nie wydały byłego prezydenta Sudanu, Omara Al-Bashira, Trybunałowi. Po wydaniu różnych orzeczeń, z różnymi objaśnieniami, Izba Odwoławcza została poproszona o rozstrzygnięcie sprawy. W rezultacie w 2019 roku zdecydowała, że (w tym przypadku) Jordania postąpiła niesłusznie nie aresztując prezydenta Al-Bashira podczas jego wizyty w tym kraju. Interesujące jest to, że w decyzji tej przyjęto niektóre argumenty przedstawione w wyrokach w tych siedmiu sprawach, a inne odrzucono. Co więcej, decyzja ta została zarówno mocno skrytykowana, jak i doceniona przez uczonych i praktyków. I w obu przypadkach używają oni różnych argumentów, mają inne punkty wyjścia, nadają odmienną wartość różnym przypadkom itp.

Jak to wszystko rozumieć? Można dostrzec wiele przekonujących argumentów po obu stronach, ale w ostatecznym rozrachunku, gdy państwo w przyszłości stanie przed decyzją, czy aresztować i przekazać oskarżonego trybunałowi międzynarodowemu, musi mieć jasne odpowiedzi w tej kwestii, lecz jak dotąd ich nie ma.

Chociaż celem tego projektu nie może być zapewnienie rozwiązania tego problemu, ponieważ decyzja ostatecznie zależy od państw i sądów międzynarodowych, planuję przeprowadzić bardziej dogłębną analizę tego, co już zostało zrobione i powiedziane w tej kwestii, by spróbować wyciągnąć wnioski, które mogłyby stać się pomocne w debacie na ten temat. Wśród czynności, które planuję wykonać, znajduje się powiązanie argumentów wysuwanych w tym temacie z celami międzynarodowego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (odstraszenie i zemsta), aby spróbować znaleźć między nimi wspólną płaszczyznę i ewentualnie pomóc decydom i sędziom w ich zadaniu polegającym na zrozumieniu i stosowaniu obowiązującego prawa. W tym celu musiałbym przeanalizować: a) co o tym pisali uczeni; b) orzeczenia sądów krajowych i międzynarodowych w tej sprawie; c) opinie na ten temat państw (w tym państw afrykańskich, które mają szczególne znaczenie ze względu na ich zdecydowany sprzeciw wobec MTK); oraz d) czy Organizacja Narodów Zjednoczonych lub inne organizacje międzynarodowe wniosły znaczący wkład w tę debatę.